

Interview met Eef Gratema

vertaalster van de Spiegelpassante-serie

Je hebt de spiegelpassante-serie op een prachtige manier vertaald en de sfeer komt enorm goed tot z'n recht. Hoe heb je dat aangepakt? Wil je ons vertellen over je strategie?

Ik lees het boek altijd heel aandachtig voordat ik aan de vertaling begin. Dat is de eerste manier om goed in de sfeer te komen. Bovendien weet ik dan hoe de verhaallijnen lopen en dat was met deze serie, die vol verwickelingen zat, wel belangrijk! En vervolgens word je tijdens het vertalen als vanzelf ondergedompeld in de stijl van het verhaal en de personages, het is eigenlijk een heel natuurlijk proces. Een voorwaarde hiervoor is natuurlijk wel dat het boek je aanspreekt, anders werkt het niet. Maar het verhaal van de Spiegelpassante was zo origineel en mooi opgebouwd, vol spanning en humor, dat ik direct was gegrepen.

Wat vond je belangrijk om op te letten bij het vertalen van deze serie?

Een belangrijk element om mee rekening te houden was het specifieke taalgebruik waarmee de bewoners van de verschillende arken zich van elkaar onderscheiden. Zo hadden de bewoners van Anima (zoals Ophelia's familie en dan vooral haar oudoom, de archivaris, en haar tante Rosalinde) grappige uitdrukkingen waarmee ze hun opwindings of verontwaardigings uitdrukten. Op Anima komen voorwerpen tot leven, ze kunnen door de bewoners worden 'geanimeerd'. Daarom zegt tante Rosalinde bijvoorbeeld vaak als ze vindt dat Ophelia iets doms of onverstandigs doet: 'Door welke speld ben jij geprikt?' Thorn die van de Pool komt en een boekhouder in hart en nieren is, praat erg afgemeten; hij houdt er niet van om te veel woorden aan dingen vuil te maken, dus hij houdt het altijd kort. Dat taalgebruik, dat zijn norske karakter versterkt, wilde ik in het Nederlands ook goed overbrengen.

Heb je een favoriete personage in de serie?

Naarmate het verhaal vorderde, begon ik steeds meer sympathie voor Thorn te krijgen, die niet goed weet wat hij met zijn gevoelens voor Ophelia aan moet maar die haar door dik en dun trouw is. Een ander geweldig personage is Archibald, de brutale en slonzige ambassadeur die ondanks zijn nonchalante manier van doen en zijn vaak ongepaste en ondiplomatieke grapjes eigenlijk een neerslachtig en eenzaam mens is. Maar mijn favorieten zijn Rein en Gwen die allebei de dingen recht voor hun raap zeggen wat vaak tot heel komische situaties leidt.

Hoe werk je het liefst? Op welke plek, op welke tijden?

Ik ben een ochtendmens, dus ik begin vroeg! Ik maak een grote kop koffie met warme melk en dan ga ik meteen aan de slag. Meestal komt mijn poes halverwege de ochtend een kijkje nemen en als het even kan, verovert ze een plekje op mijn bureau. En dan werk ik onder haar toezicht kattenogen verder. 😊

's Middags ga ik altijd wel even naar buiten. Want je moet ook afstand nemen van de tekst. En vaak gebeurt het dan dat ik op de fiets ineens de goede oplossing weet voor een vertaalprobleem. 's Avonds werk ik eigenlijk niet en als ik echt tegen een deadline aan zit, werk ik liever in het weekend maar wel overdag.

Wat is jouw lievelingseten? En met wie eet je dit het liefst?

Ik ben geen keukenprinses en vind het dus niet echt leuk om uren in de keuken te staan. Liever besteed ik mijn tijd aan vertalen! Dus meestal houd ik het simpel en dan maak ik een grote pan soep, een hartige taart of een maaltijdsalade, en die eet ik het liefst samen met mijn man of een van onze (volwassen) kinderen, als ze aan komen waaien.

Als je één voorwerp zou kunnen lezen, wat zou dit dan zijn?

Ik heb van een van mijn ooms een soort antieke leunstoel geërfd. Hij heeft mooie houten leuningen waar ik altijd met mijn handen overheen ga als ik erin zit. Mijn oom had de stoel weer van mijn grootouders, die in Dordrecht woonden en daar ook de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt. Toen stond de stoel in hun woonkamer. In die oorlogsjaren hebben ze een poosje in het geheim onderdak geboden aan een Canadese piloot maar moesten ze ook een Duitse officier in huis nemen. Mijn oom vertelde me dat die officier wel eens een kopje thee kwam drinken, maar de piloot (als de officier er niet was natuurlijk!) ook. Ik stel me zo voor dat die om beurten in die stoel hebben gezeten, en natuurlijk mijn opa en oma, en mijn oom en mijn vader ook. Ik zou heel benieuwd zijn wat die houten leuning die door al die handen zijn aangeraakt, mij allemaal zouden vertellen over die spannende tijd.

Hoe ben je vertaalster geworden?

In de laatste klas van de basisschool kregen we 1x per week Franse les, dat vond ik heel erg leuk. Tijdens de middelbare school werd al gauw duidelijk dat ik meer van talen hield dan van exacte vakken zoals natuurkunde, wiskunde en biologie. Ik koos dan ook een C&M-profiel met maar liefst zes talen en geschiedenis! Bij het talenonderwijs (zeker bij de klassieke talen) hoorde toen ook het vertalen van teksten en dat lag me goed. Nadat ik tijdens een zomervakantie een cursus Frans in Frankrijk had gedaan, wist ik het wel! Ik ben in Amsterdam Franse taal- en letterkunde gaan studeren, met een minor aan de toenmalige opleiding Vertaalkunde (die nu helaas niet meer bestaat). Na mijn studie ben ik via via in contact gekomen met uitgeverij. Eerst mocht ik vertalingen van anderen nakijken, maar al gauw kreeg ik zelf ook een vertaalopdracht: ik mocht een geschiedenisboek uit het Frans vertalen, dat was heel leerzaam. Daarna ging ik - als een logisch vervolg daarop - een historische roman vertalen, en vervolgens kreeg ik moderne Franse romans te vertalen. Pas sinds een jaar of vijftien ben ik aan Franse kinder- en jeugdliteratuur begonnen, maar dat bevalt me heel erg goed!

Heb je tips voor mensen die ook vertaler willen worden?

Om goed te kunnen vertalen moet je niet alleen een goede kennis hebben van een of meer vreemde talen, maar vooral ook het Nederlands goed beheersen! Het omzetten van iets uit een ene taal in een andere, lijkt misschien een koud kunstje, maar dat is het niet! Het is iets wat je moet liggen maar waar je ook, al doende, steeds meer gevoel voor kan krijgen. Eigenlijk is het een continu leerproces, ik vind dat ik zelf ook nog niet ben uitgeleerd. Mijn beste leermeesters zijn mijn collega's, ik laat mijn vertalingen dan ook vaak door een andere vertaler nalezen. Het is leuk om hun feedback te krijgen, want je werkt als vertaler bijna altijd alleen. Dat heeft zijn voordelen en zijn nadelen: je bepaalt zelf hoe en wanneer je werkt (als je wil kan je het ook 's nachts doen!), dat geeft een vrij gevoel. Maar je moet wel discipline hebben want je hebt deadlines en die moeten gehaald worden, anders krijg je ontevreden klanten! Ik hoor trouwens tegenwoordig ook wel van vertalers die samen met anderen een werkplek hebben. Dat is een mooie oplossing. Vertalen is trouwens een heel breed vak: je kan boeken vertalen maar ook commerciële teksten (handleidingen, juridische teksten, ondertitels voor films). Het is handig om een vakgebied te kiezen dat bij jou past en je daarin te specialiseren. Als je erover denkt om vertaler te worden, zou ik je zeker aanraden om eens met een van mijn collega's te gaan praten!